

Володимир Паніотто
генеральний директор
КМІС

ОЦІНКА РІВНЯ МІГРАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ ДОНБАСУ

З вересня 2014 року КМІС проводить регулярні опитування населення Донецької й Луганської областей для з'ясування потреби в гуманітарній допомозі жителям міст Донецької та Луганської областей. Дослідження проводилося на замовлення Гуманітарного штабу Ріната Ахметова та «Допоможемо ТВ». З вересня по грудень Київським міжнародним інститутом соціології (КМІС) було проведено п'ять хвиль опитування методом телефонного інтерв'ю за допомогою комп'ютера (CATI). Опитувались особи віком старше 18 років. За результатами базового опитування у вересні була проведена класифікація міст — до одного класу включалися міста, що мають подібну структуру потреб у допомозі (використовувався метод ієрархічного кластерного аналізу). Такий аналіз дозволив виділити групу міст, жителі яких найбільше потребують надання допомоги, і сфокусувати подальше вивчення потреб саме на них. У листопаді, наприклад, було опитано 2011 респондентів у 27 найбільш нужденних містах. В опитуваннях вивчалися поточні потреби населення в продуктах харчування, медикаментах і непродовольчих товарах, ситуації з роботою медичних, освітніх установ, комунікацій.

Постановка завдання

Одним із завдань цього дослідження була оцінка рівня міграції із зазначених міст (для більш точної оцінки об'єму потреби в допомозі). На жаль, наявна статистика, заснована на ре-

єстрації тих, що приїхали в ті або інші населені пункти, контрольовані українськими владою, є неточною та неповною. Крім того, значна частина населення виїхала в Росію та в інші країни.

Проблема полягає також в тому, що звичайні опитування не дозволяють оцінити число тих, хто виїхав — адже якщо виїхала вся родина, то вона не потрапить до вибірки. Крім того, наша вибірка невелика, й оцінка міграції була б можлива тільки для регіону в цілому, дані для кожного міста були б не репрезентативні.

Методологія

Ідея полягає в тому, щоб шукати тих, хто виїхав, через соціальні мережі. При опитуванні населення ми цікавимося не опитуваною родиною, а її соціальним оточенням і з'ясуємо серед усіх її знайомих, у місті вона або ж виїхала з нього. Такий метод називається методом нарощування соціальних мереж (scale up) і може використовуватися для оцінки чисельності нечисленних соціальних груп¹. Однак, цей метод є занадто громіздким, він припускає, крім усього іншого, з'ясування кількості знайомих кожного з опитаних. В анкету включається так званий «генератор зв'язків» — респондента просять сказати, скільки в нього родичів; скільки близьких друзів; скільки сусідів; скільки співробітників та ін. В експрес-опитуваннях такого типу, як ми проводили, коли з'ясування рівня міграції було

¹ См. літературу по методу
<http://nersp.osg.ufl.edu/~ufruss/scale-up.htm>

не головною метою дослідження, а лише одним із завдань, використовувати метод нарощування соціальних мереж було складно.

Тому ми розробили інший метод (який, якщо хочете, можна розглядати і як деяку модифікацію методу нарощування мереж). Ми здійснюємо звичайну стохастичну вибірку, просимо респондента вибрати 5 родин, які найбільш близькі їм, і розповісти, хто з них виїхав, а хто залишився. Це дозволяє:

- 1) Отримати інформацію про родини, що повністю виїхали
- 2) Збільшити ефективний обсяг вибірки на число людей, про яких ми одержуємо інформацію (зокрема, у наведеному нижче прикладі ми опитали близько 2011 респондентів і одержали інформацію про 18318 жителів міст, що потрапили до вибірки).

У додатку фрагмент анкети із запитаннями, призначеними для оцінки міграції. Ми вважаємо, що вибірка родин, індукована випадковою вибіркою наших респондентів, теж є близькою до стохастичної.

Результати оцінки рівня міграції

Результати наведено в таблиці 1 нижче. У стовпчику «усього у вибірці» міститься число людей у всіх родин, згаданих в опитуванні нашими респондентами, тобто загальне число людей, про яких отримана інформація стосовно того, чи перебувають вони в місті або виїхали. Ми розглядаємо цей показник як об'єм індукованої вибірки й виходячи із цього числа розраховуємо теоретичну похибку нашої оцінки. У стовпчику «виїхали» сума числа осіб, про яких респонденти сказали, що вони виїхали з міста.

Далі відсоток тих, що виїхали, розрахований по цих двох стовпцях. У наступному стовпчику чисельність населення міста за даними статистики й потім оцінка чисельності тих, що виїхали, як розрахований нами по даним опитування відсоток від цієї чисельності.

Напрямки уточнення оцінки

Якщо будуть контрольні дані, отримані ООН і іншими організаціями по регіону в цілому, то можна буде розрахувати наш показник по цьому ж регіону, і розрахувати коефіцієнт корекції наших даних (при цьому, зрозуміло, необхідно знати методологію цієї загальної оцінки іншими організаціями й бути впевненими, що ця оцінка є більш точною, ніж наша).

Порівняння з експертними оцінками результатів дослідження, яке ми провели, показало, що дані більш-менш погоджені, але це контроль грубих промахів, а не уточнення — наші розрахунки, зрозуміло, є більш точними, ніж експертні оцінки. ■

Порівняння з експертними оцінками результатів дослідження, яке ми провели, показало, що дані більш-менш погоджені, але це контроль грубих промахів, а не уточнення — наші розрахунки, зрозуміло, є більш точними, ніж експертні оцінки. ■

Додаток. Фрагмент анкети

А зараз кілька незвичайних запитань. Складіть, будь ласка, список п'яти Ваших найбільш близьких знайомих, які постійно живуть у НАЗВАТИ МІСТО або жили тут у січні цього року. Це повинні бути люди з різних родин. Ми не будемо запитувати, хто вони або ким вони Вам доводяться.

ПОЧЕКАТИ, ПОКИ СКЛАДУТЬ. У нас по кожному з них тільки 3 запитання:

14. Ця людина продовжує зараз жити в місті? Так Ні

15. Якщо він (вона) виїхав(ла), то він виїхав сам або з ним виїхав і хтось із членів його родини?

16. Скільки всього людей було в родині й скільки виїхало?

Номер	Живе або виїхав	Сам або з родиною	Число членів родини	Скільки виїхало
1	так..1 ні..2	сам...1 з родиною	___	___
2	так..1 ні..2	сам...1 з родиною	___	___
3	так..1 ні..2	сам...1 з родиною	___	___
4	так..1 ні..2	сам...1 з родиною	___	___
5	так..1 ні..2	сам...1 з родиною	___	___

Таблиця 1. Оцінка рівня міграції населення 27 міст Донбасу.

МІСТО	Усього у вибірці	Виїхало	%, що виїхали	Чисельність населення на 1 січня 2014	Число, що виїхали	Оцінна чисельності населення з урахуванням міграції
Авдіївка	392	109	28%	35090	9757	25333
Горлівка	1319	295	22%	254416	56901	197515
Дебальцеве	455	180	40%	25525	10098	15427
Докучаєвськ	400	83	21%	23641	4906	18735
Донецьк	2436	483	20%	949825	188327	761498
Єнакієве	777	193	25%	81054	20133	60921
Зугрес	297	68	23%	18474	4230	14244
Зуєвка	522	156	30%	3165	946	2219
Ілловайск	475	94	20%	15808	3128	12680
Кіровське	458	153	33%	28155	9405	18750
Комсомольське	304	55	18%	11672	2112	9560
Макіївка	1862	382	21%	351820	72178	279642
Світлодарськ	255	53	21%	12127	2521	9606
Сніжне	456	95	21%	48003	10001	38002
Харцизьк	476	124	26%	58641	15276	43365
Шахтарськ	489	119	24%	50468	12282	38186
Юнокомунарівськ	443	109	25%	13945	3431	10514
Ясинувата	406	83	20%	35701	7298	28403
Алчевськ	865	209	24%	110474	26693	83781
Дзержинськ	156	36	23%	8683	2004	6679
Краснодон	201	43	21%	44014	9416	34598
Луганськ	2959	637	22%	424113	91301	332812
Новотошківське	374	149	40%	2347	935	1412
Первомайськ	230	131	57%	38235	21777	16458
Свердловськ	895	216	24%	64895	15662	49233
Станиця Луганська	74	37	50%			
Стаханов	891	221	25%	77168	19140	58028
РАЗОМ	18318	4184	23%			